

1. del

Med oplæsning!

MIDDELALDEREN

LIVET, KIRKEN OG BØNDERNE

1. FEUDALSAMFUNDET

KONGE

RIDDER

BISKOP

NOBEL

PRÆST

BORGER

FÆSTEBONDE

TIGGER

3. FÆSTEBONDENS LIV

1. RUG

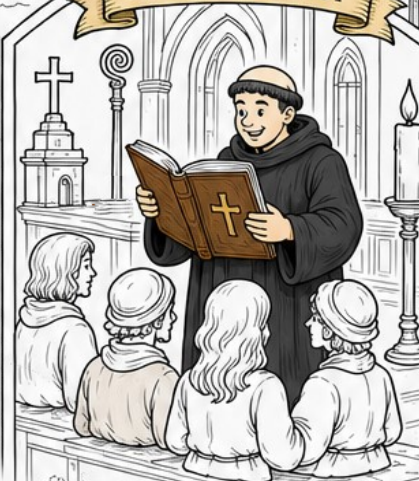

5. TREVANGSBRUG

2. BYG/HVEDE

2. KIRKENS MAGT

4. NYE OPFINDELSER

HJULPLOV

VANDMØLLE

HEST

OKSE

LE

SEGL

3. BRÅK

Navn: _____

Hvad var Middelalderen?

Middelalderen er en tid i Europas historie, der strækker sig fra omkring år 500 til år 1500. Det er næsten 1000 år, hvor der skete store forandringer.

Middelalderen i Danmark begynder først med afslutningen af vikingetiden omkring år 1050. Det tog tid for nye ideer eller holdninger at sprede sig.

https://opgavemappen.nu/?page_id=6872

I Europa var man altså i gang med middelalderen, imens man i Danmark først skulle igennem dele af jernalderen og vikingetiden.

Den ældste del af Dannevirke, som er en stor befæstningsvold i Slesvig-Holsten (tidligere dansk område), er opført omkring år 500. Ribe som den første landsby i Danmark, er grundlagt omkring år 700. De første nedskrevne fortællinger om plyndringer i England er fra 8. juni 793, hvor vikinger angreb et kloster på den engelske ø Lindisfarne. Så når vi tænker på ridder og borge, så skal vi tænke syd for Danmark de første 500 år af den europæiske middelalder.

Hvorfor kom middelalderen senere til Danmark?

I de fleste lande i Europa begyndte middelalderen omkring år 500, efter det store Romerrige var faldet sammen. Men i Danmark begyndte middelalderen først senere, omkring år 1050. En af grundene til, at middelalderen kom senere til Danmark, er, at vi ikke havde kristendom endnu og så var Danmark aldrig blevet en del af Romerriget. I mange andre lande var kirken en vigtig del af samfundet, og den hjalp med at bygge de feudale systemer.

Før Danmark blev kristent, levede vi på en anden måde, som var mere præget af vikingetiden, hvor høvdinge og stormænd styrede samfundet. Da Danmark taber nogle større slag i England og mister herredømmet over de største dele af England, er det slutningen på vikingetidens storhedstid. Da kristendommen kom til Danmark, begyndte vi også at få et feudalt samfund som resten af Europa.

Opgave 1 - Tidslinjen (modsatte side)

Klip tidsstykkerne ud og diskuter med din sidemakker hvor hvert tidsstykke skal være. Hent hjælp i den tekst du har læst. Lim tidsstykkerne fast på tidslinjen. Du kan også indtegne dem med lineal, hvis du ikke vil klippe i hæftet.

Tidslinje

EUROPA

DANMARK

ÅR

250

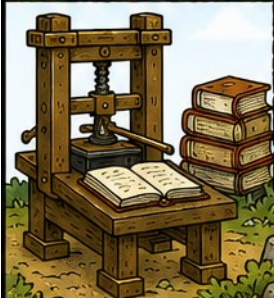
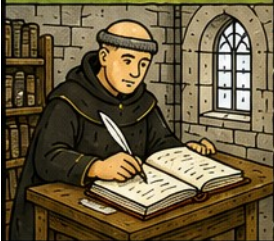
500

750

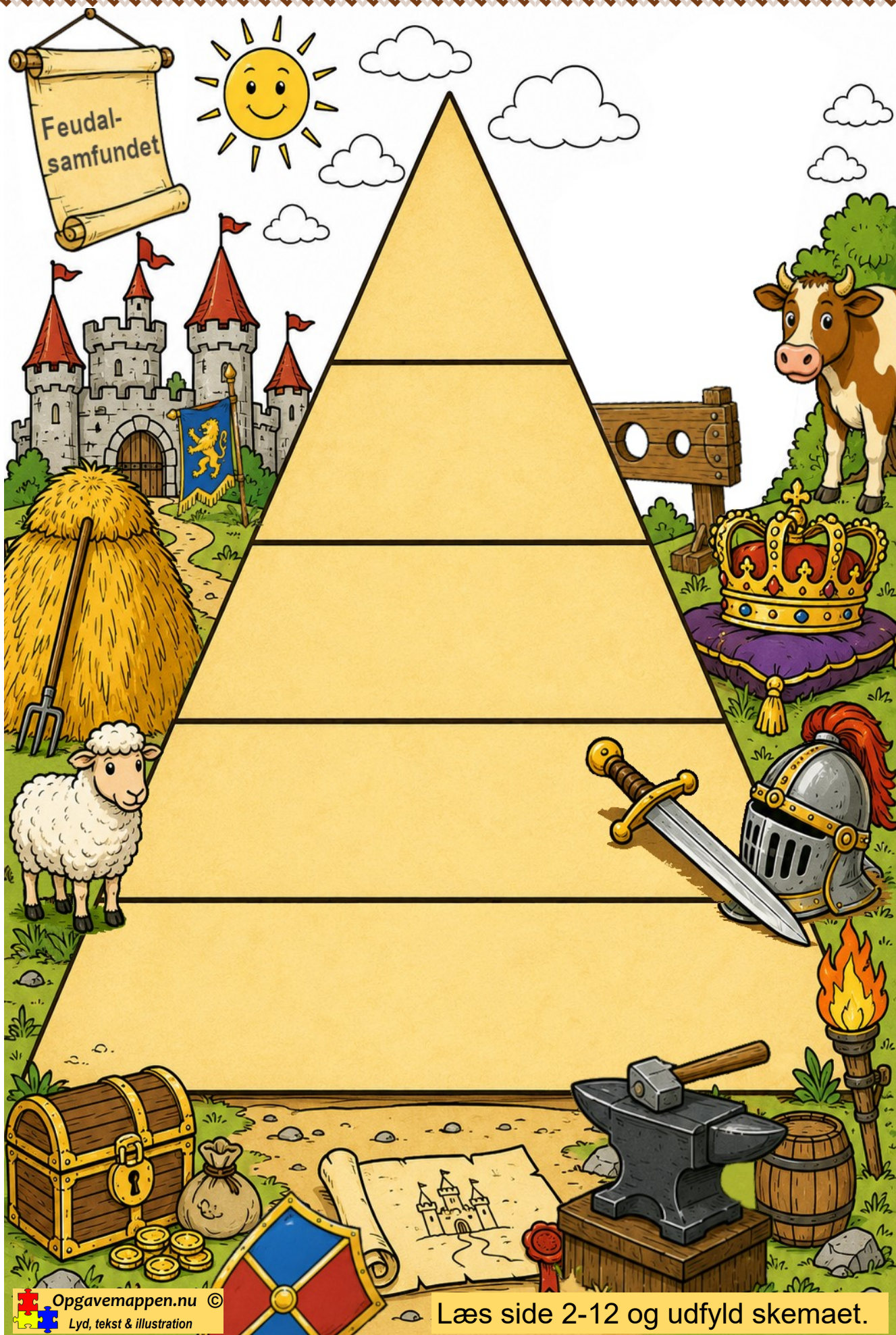
1000

1250

1500

Opgavemappen.nu ©
Lyd, tekst & illustration

Kongens magt og feudalsystemet

I middelalderen boede de fleste mennesker på landet. Samfundet var opdelt i en række klasser, og på toppen sad kongen og adelsmændene.

Kongen havde den højeste magt i landet, men han kunne ikke styre det hele alene. Han havde brug for hjælp fra adlen, som kunne hjælpe med at holde styr på landet. Kongen havde også brug for riddere og soldater, og adlen havde mange soldater til rådighed. Hvis kongen skulle i krig eller forsvare landet, kunne han bede adlen om at stille med soldater. Det var adlens pligt at hjælpe kongen i krig, og til gengæld fik adlen lov til at beholde deres magt og jord.

Kongen gav ofte store landområder til adelsmænd som belønning for deres hjælp. Jo mere land en adelsmand havde, jo mere magtfuld var han. Derfor var det meget vigtigt for adelsmændene at holde sig gode venner med kongen, så de kunne beholde deres jord og magt.

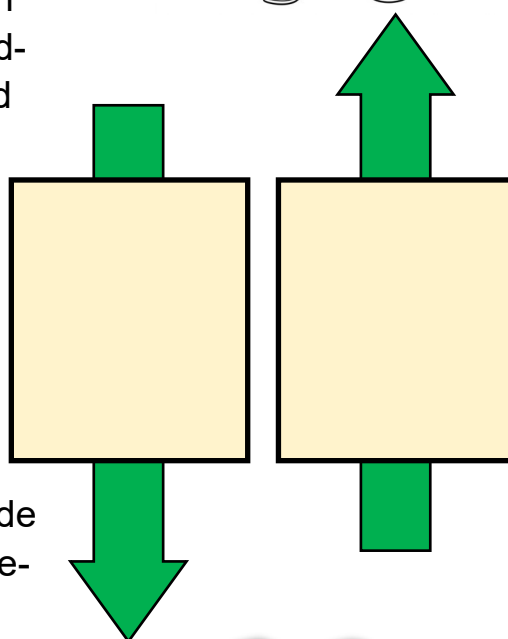
Feudalsystemet gjorde, at alle i samfundet havde en rolle, men det var ikke et system, der gav meget frihed til de fleste mennesker.

Samarbejde mellem kongen og adlen

Når der var fred, fungerede dette samarbejde som regel godt. Adlen sørgede for at holde ro og orden i deres områder og sørgede for, at kongens love blev fulgt. De sørgede også for at samle penge ind, som skulle betales i skat til kongen. Til gengæld beskyttede kongen adlen og sørgede for, at de kunne beholde deres magt.

Opgave 2 - Giver og får

Læs teksten og skriv de ting op som kongen og adlen giver og får af hinanden.

Konflikter mellem kongen og adlen

Oplæsning

Selvom samarbejdet ofte fungerede godt, kunne der også opstå konflikter mellem kongen og adlen. En af de største grunde til konflikter var magt og penge. Nogle gange følte adlen, at kongen krævede for meget af dem, især når det gjaldt skatter eller soldater.

Hvis kongen for eksempel ønskede at gå i krig, kunne han kræve, at adlen skulle stille med flere soldater, end de syntes var rimeligt. Dette kunne skabe vrede og føre til oprør.

Adlen kunne også blive utilfredse, hvis kongen forsøgte at tage for meget magt til sig selv. Nogle konger forsøgte at få mere kontrol over landet og mindske adlens magt. Dette kunne føre til konflikter, da adlen ønskede at beholde deres indflydelse. Nogle gange kunne adlen gå sammen og gøre oprør mod kongen, hvis de mente, han var for streng eller uretfærdig.

På den anden side kunne kongen også blive utilfreds, hvis adlen ikke fulgte hans ordrer eller forsøgte at få for meget magt. Hvis en adelsmand blev for magtfuld og begyndte at udfordre kongens autoritet, kunne kongen se det som en trussel. I nogle tilfælde kunne det føre til, at kongen straffede adelsmanden ved at tage hans jord eller titel fra ham.

Hvordan blev konflikter løst?

Når der opstod konflikter mellem kongen og adlen, var der forskellige måder at løse dem på. En af de mest almindelige måder var forhandlinger. Kongen og adlen kunne mødes og diskutere deres problemer. Nogle gange kunne de finde frem til en løsning, som begge parter var tilfredse med. For eksempel kunne kongen love at sænke skatterne, hvis adlen til gengæld stillede med flere soldater.

I mere alvorlige tilfælde kunne konflikterne ende i kamp. Hvis en adelsmand gjorde oprør mod kongen, kunne kongen sende sin hær ud for at bekæmpe oprørerne. Dette skete dog ikke så ofte, da begge parter som regel ønskede at undgå krig. Det var dyrt og farligt for både kongen og adlen, og det kunne svække hele landet.

https://opgavemappen.nu/?page_id=6872

Opgavemappen.nu ©
Lyd, tekst & illustration

Kirkens Magt i Middelalderen

I middelalderen havde kirken stor magt over folkets liv. Kirken var ikke kun et sted, hvor folk kom for at bede til Gud. Kirken havde også meget magt over, hvordan samfundet blev styret, og den påvirkede både konger og bønder. Ved indgangen til middelalderen i Danmark var en del af den arbejdskraft der fandtes i Danmark trælle og kristne. Kirken var imod slaveri og i løbet af 1100-tallet forsvinder denne form for arbejdskraft.

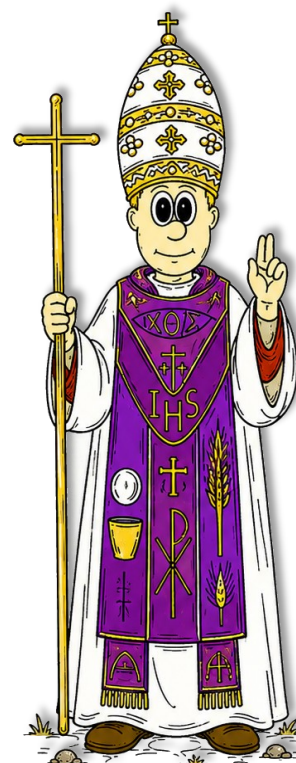
Gud og kirken i hverdagen

I middelalderen troede næsten alle mennesker i Europa på kristendommen. De mente, at Gud havde skabt verden og var den, der bestemte, hvad der skete i deres liv. For at komme i himlen, efter de døde, skulle de følge kirkens regler. Folk gik i kirke hver uge for at bede, høre præsten fortælle om Bibelen og deltage i gudstjenester. Derudover skulle de give tiende, som var en slags skat, til kirken. Det betød, at de skulle give en tiendedel af, hvad de tjente eller dyrkede, til kirken.

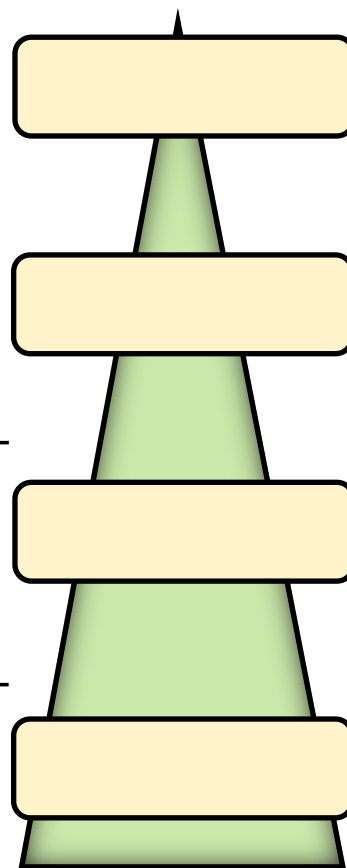
Kirken spillede også en stor rolle ved livets vigtige begivenheder. Når folk blev født, døbt, gift og begravet, var kirken altid involveret. Kirken sørgede for, at folk levede på en måde, der fulgte Guds vilje, ifølge hvad præsterne fortalte.

Kirkens opbygning

Kirken i middelalderen var opbygget som en stor organisation. Øverst stod paven, som boede i Rom. Paven blev set som den vigtigste person på jorden, fordi han var Guds repræsentant. Under paven var kardinalerne og biskopperne, der styrede store områder, kaldet bispedømmer. Biskopperne arbejdede sammen med præsterne, som var de lokale ledere i landsbyerne. Der var også munke og nonner, der boede i klostre og brugte deres tid på at bede, arbejde og hjælpe de fattige.

https://opgavemappen.nu/?page_id=6872

Opgave 3 - Kirkens struktur

Skriv kirkens struktur op i hierarkiet.

Opgavemappen.nu ©
Lyd, tekst & illustration

Paven havde stor indflydelse på, hvad der skete i de forskellige lande. Konger og andre herskere lyttede ofte til paven, fordi de var bange for at komme på kant med kirken. Hvis en konge gjorde noget, som kirken ikke kunne lide, kunne paven true med at udelukke ham fra kirken. Det betød, at kongen ikke kunne få syndsforladelse og ikke ville kunne komme i himlen. Dette var en meget alvorlig trussel, som mange herskere tog meget seriøst.

Kirkens magt over viden og uddannelse

I middelalderen var det næsten kun kirkens folk, der kunne læse og skrive. Det betød, at de havde stor magt over, hvilken viden der blev spredt i samfundet.

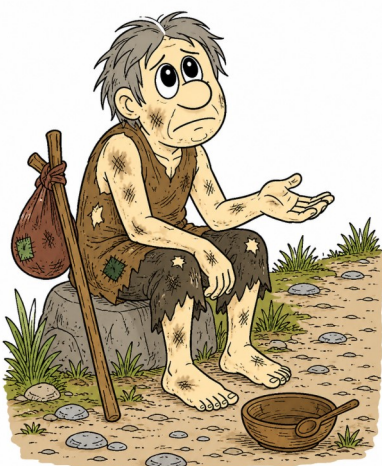
De skoler, der fandtes i middelalderen, blev ofte drevet af kirken. Her blev unge mænd uddannet til at blive præster eller munke. De lærte at læse og skrive på latin, og de lærte om Bibelen og kirkens lære. På denne måde havde kirken stor kontrol over, hvad folk hørte, lærte, og hvordan de endte op med at tænke.

Aflad og frelse

I middelalderen var folk meget optaget af deres sjæls frelse. De troede, at hvis de gjorde noget forkert, kaldet en synd, skulle de gøre bod for det for at blive tilgivet af Gud. Bodsgerninger kunne være at bede, faste eller give landbrugsprodukter til kirken.

På et tidspunkt begyndte kirken at sælge afladsbreve. Et afladsbrev var et dokument, som sagde, at køberen fik tilgivelse for sine synder. Ved at købe et afladsbrev kunne folk altså slippe for at gøre bod. Dette blev meget populært, fordi folk gerne ville sikre sig, at de kom i himlen.

En af de mest kendte eksempler på afladshandel var, da en munk ved navn Johann Tetzel (1460-1519) rejste rundt i Tyskland og solgte afladsbreve for paven. Han lovede, at hvis folk købte et afladsbrev, ville deres synder blive tilgivet, og de kunne undgå skærsilden. I skærsilden blev sjælen rensset, før den kom i himlen. Johann Tetzel er kendt for at have sagt: "Så snart mønten i kisten klinger, ud af skærsilden sjælen springer". Dette betød, at hvis man gav penge til kirken, kunne man hurtigere komme i himlen og slippe for en masse pinsler i skærsilden.

Oplæsning

Kritikken af afladshandlen

Mange begyndte dog at kritisere kirken for afladshandlen. De mente, at det var forkert, at man kunne eller skulle købe sig fri for sine synder. En af de mest kendte kritikere var en munk ved navn Martin Luther. I år 1517 skrev han 95 teser, hvor han blandt andet kritiserede afladshandlen. Luther mente at hvis kirken kunne tilgive synder, så burde de gøre det uden betaling og af kærlighed. Luthers kritik førte til en stor oprør i Europa, som vi i dag kalder Reformationen. Dette ændrede kirkens magt og førte til, at mange lande brød med den katolske kirke og dannede deres egne kirker.

https://opgavemappen.nu/?page_id=6872

Kirkens domstole og inkvisitionen

Kirken havde også sine egne domstole, som blev brugt til at straffe folk, der ikke fulgte kirkens lære. Disse domstole blev kaldt inkvisitionen. Inkvisitionen jagtede især folk, der blev anklaget for at være kættere, altså folk, der havde andre religiøse meninger end den kirke havde. Hvis man blev dømt som kætter, kunne man risikere at blive straffet meget hårdt, nogle gange med døden.

Inkvisitionen var mest aktiv i Spanien, hvor mange blev anklaget for kætteri. Især jøder og muslimer, der var blevet tvunget til at blive kristne, blev mistænkt for stadig at holde fast i deres gamle tro. Inkvisitionen var en måde for kirken at sikre sig, at folk ikke afveg fra den officielle tro.

Kirkens magt over krig og fred

Kirken spillede også en stor rolle i krig og fred i middelalderen. Paven kunne for eksempel udstede en skriftlig befaling, det hed "lyse interdikt" over et land eller område, som betød, at kirken lukkede for alle kirkelige handlinger i et område. Dette var en meget alvorlig straf, for det betød, at ingen kunne blive gift, døbt eller begravet med kirkelige ritualer. På denne måde kunne kirken lægge pres på konger og andre herskere.

En af de mest kendte måder, hvorpå kirken brugte sin magt til at påvirke krig, var under korstogene. Korstogene var en række krige, hvor kristne fra Europa rejste til Mellemøsten for at kæmpe mod muslimerne og genvinde kontrollen over de hellige steder i Jerusalem. Paven opfordrede folk til at deltage i korstogene og lovede, at de ville få tilgivelse for deres synder, hvis de kæmpede for kristendommen.

Opgavemappen.nu ©
Lyd, tekst & illustration

Riddere og korstogene

Riddere er måske noget af det, som mange forbinder med middelalderen. Riddere var krigere, som red på heste og bar rustning. Fra omkring 1100 bar ridderne ringbrynje og 1300-tallet pladerustning på brystet og skuldre. Fuld pladerustning kommer omkring 1400-tallet. De skulle beskytte deres herres land og kæmpe i krige. En ridder blev ofte set som en ærefuld person, der fulgte strenge regler, kaldet de ridderlige dyder. Disse regler handlede om at være modig, retfærdig og beskytte de svage. Mange ridderordener havde deres rødder i munkeordener. Johanniterriddere med det hvide kors på sort er blot en af mange. De blev også kaldt for hospitalsriddere. Ordenen findes den dag i dag og hedder Malteserordenen. Tempelridderne, var med til at beskytte pilgrimme til og fra Jerusalem. Og var aktive i korstogene. Korstogene førte til store kampe mellem kristne og muslimer i Mellemøsten. Disse krige ændrede ikke kun livet i Europa, men også i de lande, hvor krigen foregik.

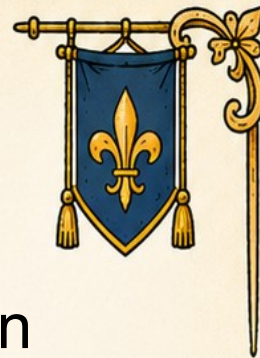

Slutningen af middelalderen og nye tider

Mod slutningen af middelalderen begyndte tingene at ændre sig. Europa blev ramt af store krige, som Hundredårskrigen mellem England og Frankrig, og en frygtelig sygdom, kaldet Den Sorte Død, spredte sig og dræbte millioner af mennesker. Dette var en af de værste katastrofer i Europas historie, og det ændrede samfundet markant.

Samtidig begyndte folk at tænke på en ny måde. Med opfindelsen af bogtrykkerkunsten i slutningen af middelalderen blev det muligt at sprede bøger og idéer meget hurtigere. Det førte til, at flere mennesker begyndte at læse og tænke over verden omkring dem på en ny måde. Dette var starten på renæssancen, en periode, hvor kunsten, videnskaben og opdagelser blomstrede, og hvor mennesker begyndte at udforske verden mere end nogensinde før.

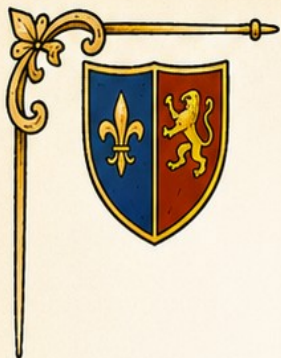

På kryds og tværs

af Middelalderen

1. Tiden før Vikingetiden, blev i Danmark kaldt for...
2. Det første kendte vikingetogt til England angreb denne bygningstype.
3. I Europa var der før Middelalderen, dette storrig.
4. I middelalderen var samfundet indrettet på denne måde. Som et ...
5. Denne befæstning fra omkring år 500, skulle beskytte Danmark imod syd.
6. De strenge regler skulle gøre ridderne mere ærefulde. Disse positive egenskaber blev kaldt for ...
7. Den tilgivelse som kirken solgte på forskellige måder til de troende, hed...
8. Denne straf kunne kirken give til konger og adelige. Kirkens arbejde stoppede.
9. En person der ikke tror på den tro der er almindelig, blev kaldt en...
- 10 En påstand man argumentere for, kaldes en...
- 11 Denne historiske periode kommer efter middelalderen.
- 12 Den kirkeskat man skulle betale til kirken hed...

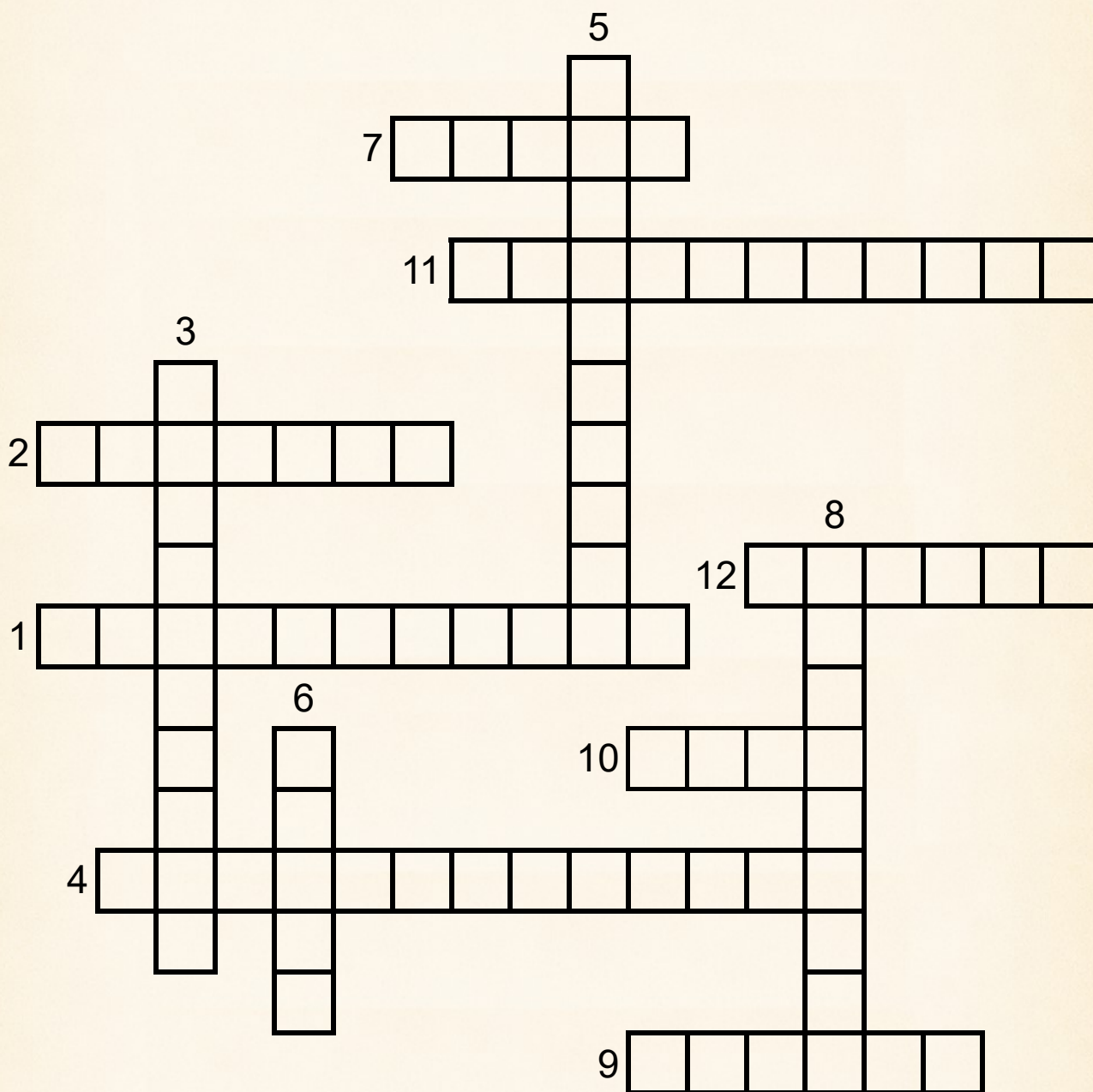
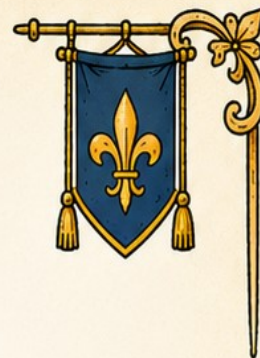

På kryds og tværs

af Middelalderen

Opgavemappen.nu ©
Lyd, tekst & illustration

The Angelus - side 7 - 8

Jean-François Millet (1814–1875)

CC BY-SA 3.0

Angelus-bønnen, med de tre "Hil dig, Maria" kan spores tilbage til det 12-århundrede. Her blev klokken ringet i klostrene, for at minde munkene om at de skulle bede deres Angelus-bøn. Munke og nonner stoppede deres arbejde og bad i takt til bedeslagene fra kirkeklokken..

I 1475 var bønnen blevet mere udbredt og paven indførte tilgivelse, hvis man bad Angelus ved solopgang, middag og solnedgang. Samtidig skulle man overholde sit skriftemål og sin kommunion i kirken, så kunne man opnå 100-dages tilgivelse.

I 1700-tallet skulle bønnen bedes på knæ, dog stående fra lørdag aften til og med søndag aften. Bønnen skulle altid bedes med anger, fortrydelse og ønske om at gøre det bedre. Angelus kunne kun give den bedende eller af-døde tilgivelse.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:L%27Ang%C3%A9lus.jpg#Licensing>

The Angelus

1. Beskriv billedet

Hvad er motivet / temaer?

Jean-François Millet (1814–1875) CC BY-SA 3.0

2. Forgrund?

3. Mellemgrund?

4. Baggrund?

5. Lyset / skygge / tyngde ?

[illegible]

Hvilke handlinger er i gang på billedet – hvilken fortælling ser vi?

Kropssprog og kropsholdning.
Kan udtrykkes bevidst og ubevidst
hos personerne.

Ansigtsudtryk viser personernes reaktioner og intentioner i forhold til det der foregår.

Tøj kan vise status og positioner i samfundet som fx rig eller fattig, uniformer og andet.

- Supertotal
- Total
- Halvtotal
- Halvnær
- Nær
- Ultrannær (Close up)

Til alle Kristi troende, som ser dette brev,
evig hilsen i Herren.

For eftersom, som apostlen siger, vi alle
skal stå foran Kristi domstol og modtage
efter det, vi har gjort i legemet, enten godt
eller ondt, bør vi foregribe den yderste
doms dag med barmhjertighedens gerninger
og for de evige tings skyld så på jorden det,
som vi med Herrens hjælp skal høste i
himlen med mangfoldig frugt.

Derfor, idet vi stoler på den almægtige
Guds barmhjertighed og de salige apostle
Peters og Paulus' autoritet, giver vi
barmhjertigt alle sandt angrende og
skriftefærdige **Fyrre** dages
eftergivelse af den bod, der er pålagt dem.

— Anno 1433, 7. Søndag i Trinitatis —

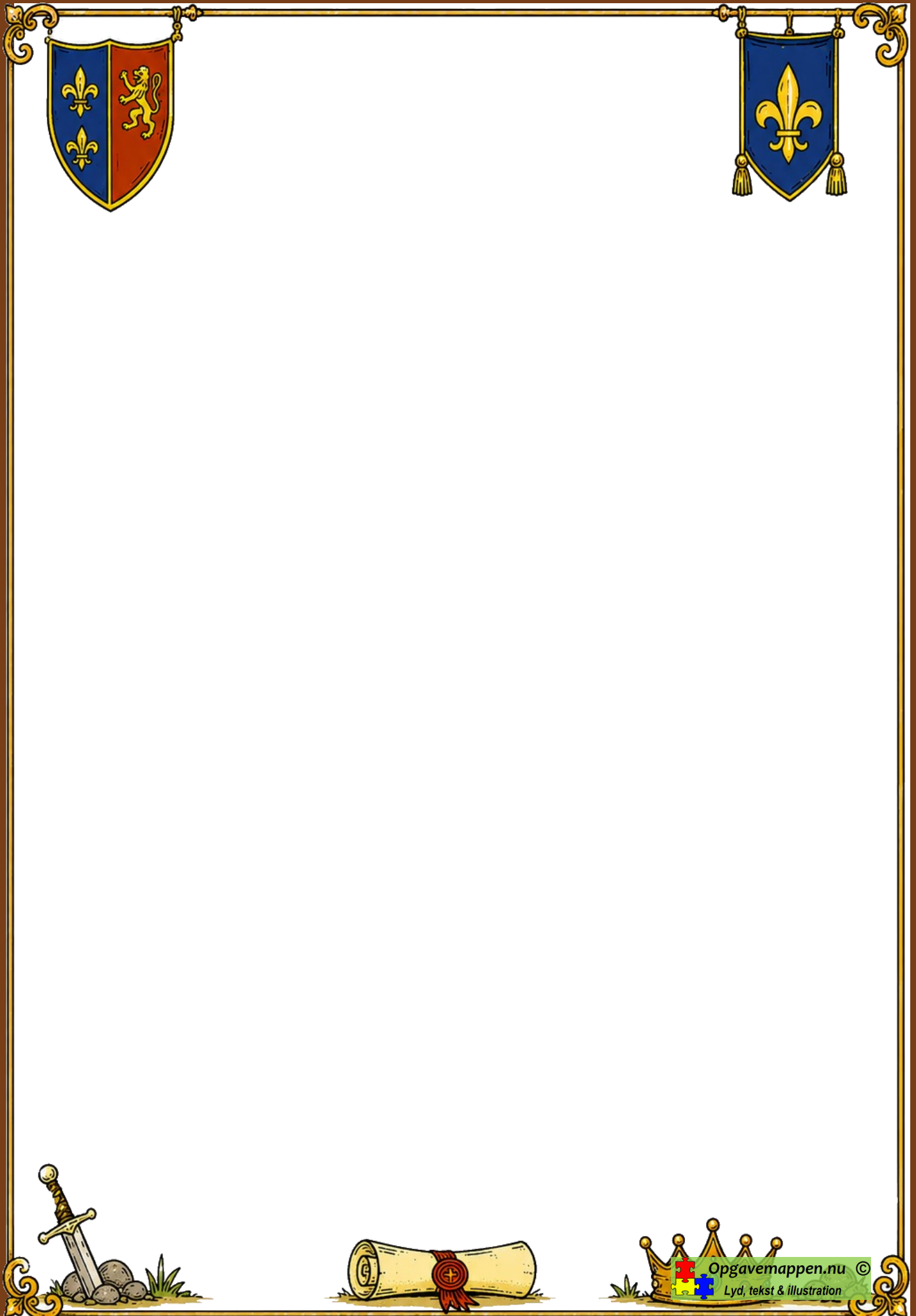

Oversæt afladsbrevet tekst til nudansk. Tal med din sidemakker om, hvad de forskellige ord betyder.

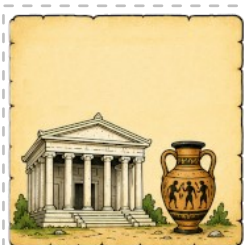
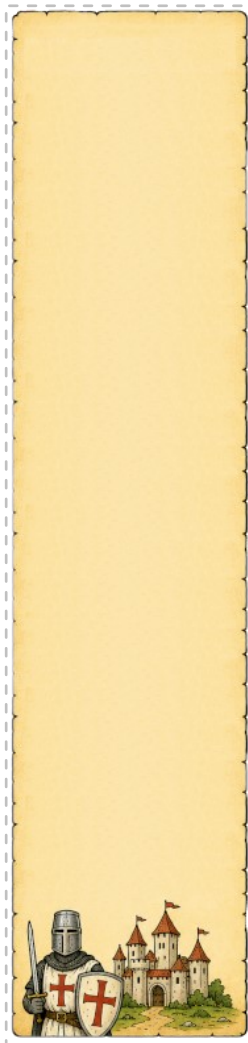
Handwriting practice lines consisting of 18 horizontal lines, each starting and ending with a small decorative arrowhead.

Klip - Tidslinje over middelalderen side 3

Vikingetiden

Middelalderen

Middelalderen

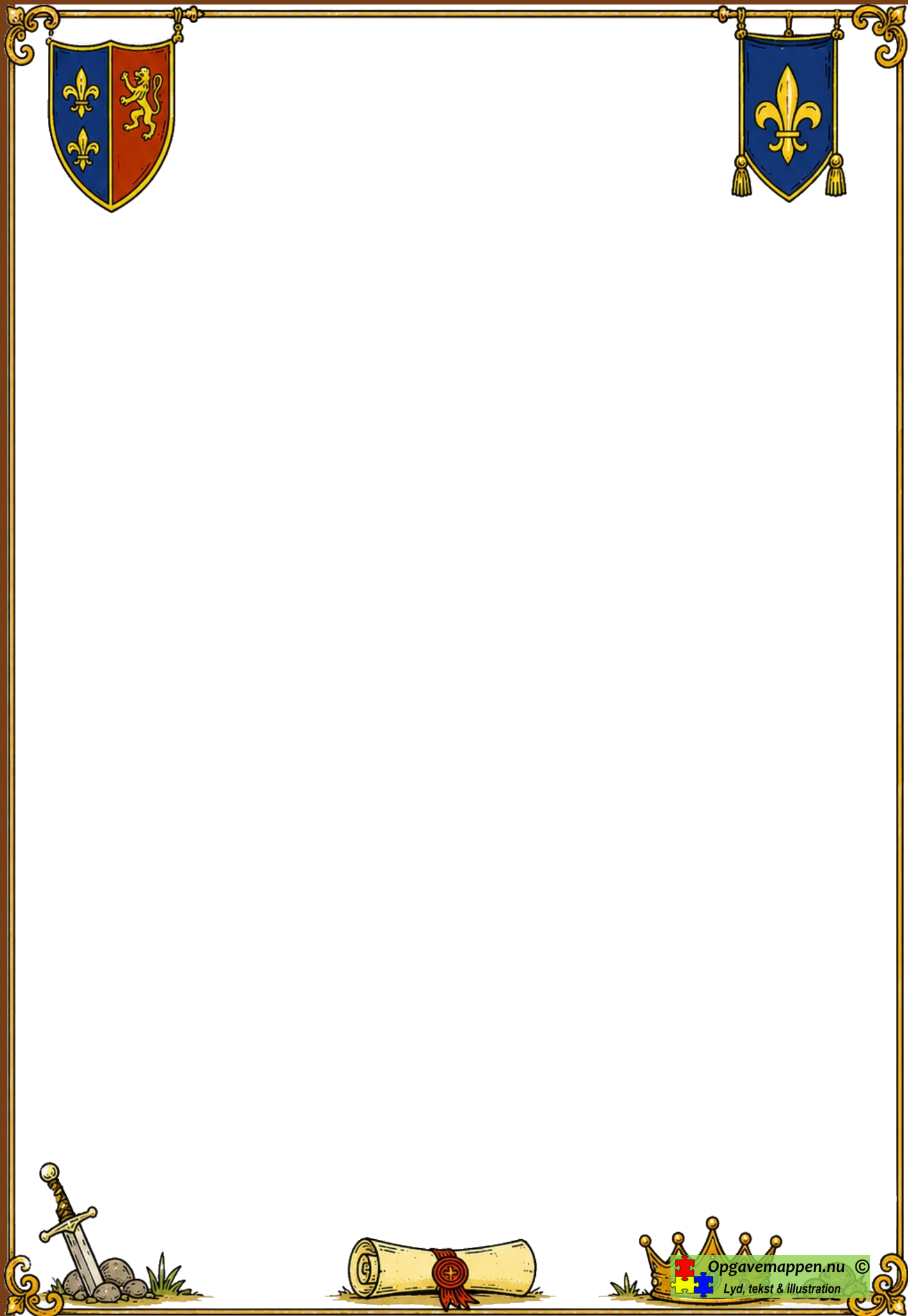
Romerriget

Jernalderen

Antikken

Opgavemappen.nu ©
Lyd, tekst & illustration

FEUDALSAMFUNDET SIDE 4

Klip brikkerne ud og placer dem i det feudale system.

Læs videre i del 2:

- ◇ Om munkeordnerne og riddere.
- ◇ Fæstebøndernes liv.
- ◇ Ny opfindelser.

Opgavemappen.nu ©
Lyd, tekst & illustration

The Angelus

Lærerhjælp

CC BY-SA 3.0

Jean-François Millet (1814 - 1875)

En mand og en kvinde reciterer Angelus, en bøn, der mindes englen Gabriels bebudelse til Maria. De er holdt op med at grave kartofler op, og alt værktøjet, der bruges til denne opgave – kartoffelgaffelen, kurven, sækkene og trillebøren – ligger spredt omkring dem.

I 1865 sagde Millet: "Ideen til Angelus kom til mig, fordi jeg huskede, at min bedstemor, da hun hørte kirkeklokken ringe, mens vi arbejdede på markerne, altid fik os til at stoppe arbejdet for at bede Angelus-bønnen for de fattige, og de afdøde".

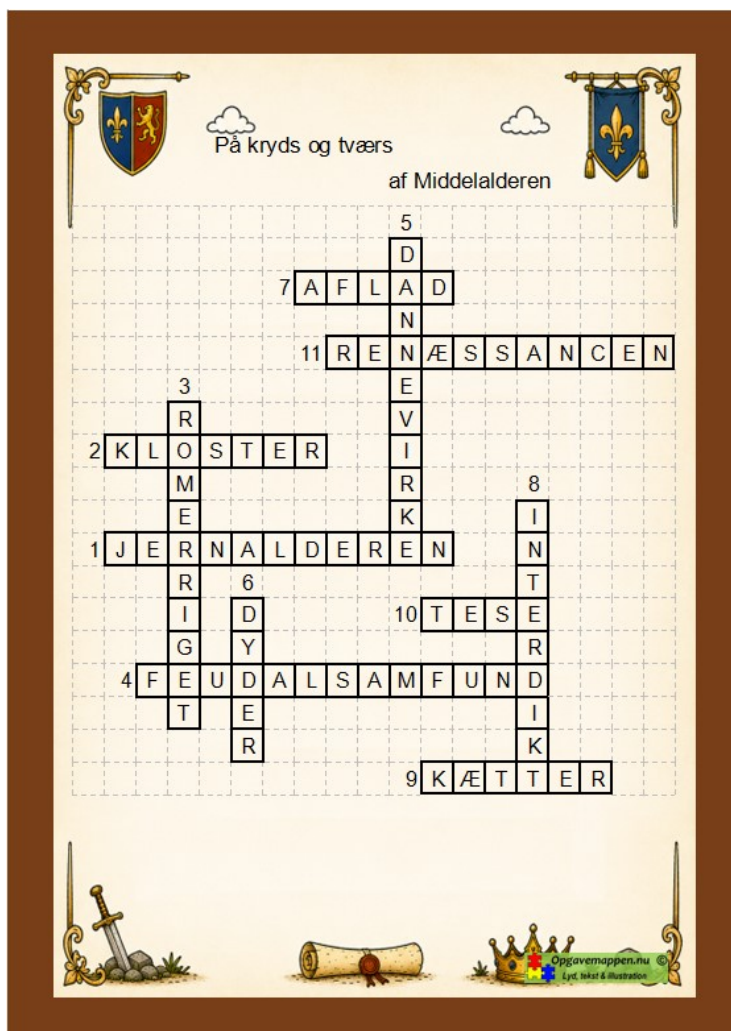
Så det var et barndomsminde, der lå bag maleriet, og ikke ønsket om at forherlige en religiøs følelse; desuden var Millet ikke kirkegænger. Han ønskede at fange bondelivets uforanderlige rytmer i en simpel scene. Her har han fokuseret på en kort pause, et øjeblik pusterum.

Alene i forgrunden på en enorm, tom slette antager de to bønder en monumental kvalitet, på trods af lærredets lille størrelse. Deres ansigter er efterladt i skygge, mens lyset understreger deres bevægelser og kropsholdning. Lærredet udtrykker en dyb følelse af meditation, og Millet går ud over anekdoten til arketyper.

(Musée d'Orsay)

Lærerhjælp

På kryds og tværs af Middelalderen

Den kendte verden i år 1450

